

אוזה

(Oze, OzE). ארגון יהודי עולמי לשמירת בריאות היהודים ולסיוע לילדים. הצורה (Oze) היא נוטריקון של שם האגודה ברוסית Obshchestvo Zdravookhraneniya Evreyev – Oeuvre De Secours Au Enfants – 'מפעל סיוע לילדים'. ראשיתה של א' ברוסיה ב-1912. אחר-כך קמו אגודות א' בארצות שונות, וב-1923 קמה התאחדות בין-ארצית שלהן ומרכז בברלין. ב-1933, עם עליית הנאצים לשלטון בגרמניה, עבר המרכז לפריס. ב-1938 הוקדשו 80% מעבודתה של א' לילדים, והיא קיבלה כמה מאות ילדים פליטים מגרמניה וקלטה אותם בארבעה מוסדות ליד פריס.

עם כניעת צרפת במאי 1940 התפצל מינהל א' בצרפת לשניים, אחד לצרפת הכבושה ואחד לצרפת הלא כבושה. בראש המינהל בפריס, שטיפל באיזור הכבוש בידי הגרמנים, עמד ד"ר אז'ן מינקובסקי, והוא פעל בתנאים שמראשיתם היו קשים מאוד. המינהל המרכזי של א' העתיק את מושבו למונפליה (Montpellier) שבדרום, בשלטון ממשלת וישי, ויכול היה לפעול באורח חוקי גם אחרי שבמרס 1942 סופח ל'אגוד הכללי של היהודים בצרפת' (איז'יף), והיה, במסגרת איז'יף, ל'מחלקה השלישית' (Troisième Direction), מופקד על ענייני הבריאות.

א' עסק בפעילויות שונות בתחומי רפואה ורווחה, ואלו הן:

1. סיוע בריאות ורווחה לילדים ומבוגרים באמצעות מרכזים שנפתחו בקרוב ל-15 ערים;
  2. סיוע בריאות ורווחה במחנות המעצר באיזור הדרומי בעיקר בגירס ובריוסלט (Rivesaltes) ביוזמת ז'וזף ויל ואנדרה סלומון, בעזרת צוותי רופאים ועובדים סוציאליים שהיו 'עצירים מתנדבים';
  3. ב-14 בתי-ילדים נקלטו 1,300 ילדים יתומים או ילדים שמשפחותיהם העבירו לשם, או ילדים שהועברו רשמית ממחנות המעצר. בקשר לפעילות זו יכלה א' לארגן עם 'היאס' (ראה היצם) והג'וינט שלוש הפלגות לארצות-הברית בין מאי 1941 למאי 1942, ובהן כ-350 ילדים;
  4. סיוע רפואי הדדי לרופאים יהודים שלא היו צרפתיים.
- אחרי המעצרים רבי ההיקף של יהודים בקיץ 1942 וכיבוש דרום צרפת בנובמבר אותה שנה, הידרדר המצב בצרפת באורח ניכר, א' ירדה למחתרת והצליחה לתת מחסה ל-700 ילדים. ב-20 באוגוסט 1942 הצליחו עובדי א' להוציא ילדים מבית הילדים וניסיה (Venissieux) בקרבת ליון (Lyons), ולפזרם במוסדות ובבתי-ילדים נוצריים. אחרי 'ליל וניסיה' הקימה א' באיזור הדרום רשת מחתרית, 'חוג גארל', על שם מנהיגה ז'ורז' גארל. ה'חוג' היה אחראי

להסתרת ילדים שהנאצים חיפשו אחריהם. אחרי כניעת איטליה בספטמבר 1943 ופלישת הגרמנים לאיזור האיטלקי בצרפת, הוקמה רשת אוטונומית בידי מוסה עבאדי, והיא פעלה בשיתוף-פעולה עם גארל. המאמצים המשולבים הצליחו יחסית. בסיוע אגודות אחרות, יהודיות ולא-יהודיות, ובתמיכת ההיארכיה הדתית הקתולית והפרוטסטנטית, הוסתרו אלפי ילדים, ו- 1,000 ילדים הוברחו לשווייץ בידי ז'ק סלון, ז'ורז' לואנז'ה ואחרים. הברחות הילדים נעשו עם אגודת א', שמשרדה הראשי הועבר לז'נווה.

למרות זאת המשיכה א' לפעול באורח חוקי במסגרת 'איז'יף', ובתחילת 1943 העתיקה את משרדה הראשי ממונפליה לשנברי (Chambéry). בתי-הילדים הוסיפו לפעול, ורק אחרי שנתפס בית-הילדים ורדייר (Verdière) בקרבת מרסי באוקטובר 1943, החל פירוקם. רק אחרי מאסרם של שבעה מעובדי א' במשרד הראשי בשנברי, ב- 8 בפברואר 1944, נצטוו משרדים ראשיים ומרכזיים אחרים לרדת למחתרת. גם אז לא היה הפירוק העצמי סופי ומוחלט. ב- 6 באפריל 1944 ערכה הגסטפו, בפיקודו של קלאוס ברבי, מאסרים, וגירשה את הילדים ואנשי הצוות מבית-הילדים באיזייה (Izieux) (ראה: משפט ברבי).

בחודשים האחרונים לפני השחרור, המשיכה א' בעבודת ההצלה, ואחרי השלמת שחרור צרפת, בספטמבר 1944, פתחה מחדש את בתי-הילדים כדי לקלוט ילדים שהוריהם נעלמו וילדים ששרדו ממחנות הריכוז.

כמה עשרות מעובדיה של א' ומאות מסייעים לה שילמו בחייהם במיבצע הגבורה שאיפשר להציל יותר מ- 5,000 ילדים.